

ERKKI PALOLAMPI

VIIMEINEN VASTAISKU

Viimeinen vastaisu

Erkki Palolampi

Viimeinen vastaisku

SAGA Egmont

Viimeinen vastaisu

Cover image: SA-kuva

Copyright ©1941, 2025 Erkki Palolampi and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788727224794

1st POD edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

Saga Egmont

Lindhardt og Ringhof Forlag A/S

Vognmagergade 11, 2.

DK-1120 Copenhagen K

LUKIJALLE.

Tämän kirjan kertomukset perustuvat yhtä lukuunottamatta talvisodassa Kollaan rintamalla sattuneisiin ja koettuihin tapahtumiin. Ne askarruttivat mieltäni jo kirjoittaessani kirjan »Kollaa kestää», mutta sen sivuille ne olivat liian irrallisia ja laajoja. Kirjoitin tapaukset luonnoksina muistiin jo syksyllä 1940 ja olen halunnut saattaa ne myös julkisuuteen pienenä kokoelmana.

Olen lähinnä tahtonut niissä kuvata sodan ankarat kokemukset, karut ja kovat mielialat, herkät, aavistelevat näkemykset sekä tinkimättömät tapahtumat sotilaitten omaisten nähtäviksi juuri sellaisena yksinkertaisen suoraviivaisena ja voimakkaana elämänä kuin yksityiset sotilaat ja taisteluiden toisiinsa todellisen aseveljeyden verisitein liittämät pienet ryhmät sen kokivat. Olen tahtonut osoittaa näillä kertomuksilla, miten sodan kohtalot väistämättömästi kulkivat täyttymykseen vieden miehen matkansa päähän siinä, missä elämän vielä olisi pitänyt jatkua ja pelastaen toisen elämälle siellä, missä varma tuho näytti ainoalta mahdolliselta, sekä miten rintamamiehet alistuivat tähän kohtaloon oman in-

himillisen pienuutensa tunnustaen, elämän ja kuoleman arvot uudelleen punniten.

Tahdon omistaa tämän kirjan niille Suomen kodeille, joihin sodan kova kohtalo säälimättömästi iski vaatien puolison, isän, pojan tai veljen uhriksi vapaudellemme ja tulevan, onnellisemman elämän lunnaiksi.

Helsingissä, kesäkuun 15. p:nä 1941.

E. Palolampi.

KOLLAA.

Aurinkoisen kaunis, jo vähän lämmittäväkin ja kevättä ennustava oli se maaliskuun kolmastoista päivä, jolloin yhdeksänkymmenen yhdeksän päivän taistelut kestänyt verinen Kollaa oli pakko jättää taakse, mutta paluuseen valmistautuvien miesten mielet olivat mustan murheen ja valottoman synkeyden maahan painamat.

Sillä katkeralla vetäytymismarssilla, jonka askelet olivat raskeampia kuin konsanaan Kollaan verisellä tanterella Kuoleman majesteetin rinnalla käydyt, meille ensi kerran selvisi, mitä me menetimme, kun meidän täytyi jättää Kollaa. Me ajattelimme kadotettua rintamaamme, ja me sanoimme toisillemme: Vielä me palaamme, kenties piankin, ehkä vuoden, ehkä kahden kuluttua, mutta aivan varmasti joskus.

Siitä saakka meillä on ollut muistojen Kollaa... Me käsitimme äkkiä, tai ehkä sentään vain aavistelimme, etteivät ne taisteluitten muistot olleetkaan yksin eikä ensi sijassa aineelliseen ja paikalliseen Kollaaseen, karuun suojärveläiseen saloseutuun liittyviä. –

Eihän se ollut edes kaunista tienoota, vaan soitten ja matalien harjanteitten yksitoikkoista ja alakuloista korpimaata! – Voimakaina kohosivat sielusta ja alkoivat muodostua ne mielikuvat, muistot ja ajatukset, joista me emme puhuneet, mutta jotka sitä hallitsevampina sen jälkeen ovat täyttäneet meidän mielemme. Kollaa oli muodostunut satureilleen maailmankatsomuksen, uskonnon ja isänmaanrakkauden ilmennykseksi ja esikuvaksi, se merkitsi uhria ja uskoa uuteen elämään, sen nimeen sisältyi meidän ja meidän kansakuntamme elämäntahto, taisteluvoima ja tulevaisuus.

Taisteluvuorot olivat luoneet miehiin jotakin uutta, sellaista, joka voi muodostua vain katseltaessa kasvoista kasvoihin kuolemaa, taisteltaessa hylättyinä, yksin velvollisuudelle ja kunnialle uskollisina, oma ja kansakunnan tuhoutuminen katkerana näkynä silmien edessä. Siihen epätoivoisesti puolustettuun maankamaraan jäi jokaisen taistelijan sielusta osa, samalla tavalla kuin sinne jäivät kaatuneitten aseveljien tuntemattomat leposijat ja kaatumispaikat...

Sodan elämä on voimakasta ja kiihkeätä, siinä voidaan yhden taistelupäivän toivottomissa ja synkeissä vaiheissa kokea enemmän kuin muuten ihmisiän aikana – juuri epätoivon ja katkeruuden takia... Talvisodan masentavina päivinä nähtiin väkevänä sykkivän elämän äkkiä muuttuvan kuolemaksi, silloin opittiin tuntemaan kuolema läheltä, rumana ja kauhistuttavana, mutta sittenkin samalla kertaa vavahduttavan kauniina uhrikuolemana... Silloin opittiin uskomaan elämään – tuhon uhallakin –, koettiin kouraisevana tosiasiana ikuisuuden läheisyys, ja silloin löydettiin voimia, joilla voitettiin pelko, kuolemankin pelko.

Sota pakotti etulinjojen taistelijat elämään uutta elämää, sellaista, jonka olemassaolon ihminen oli unohtanut jo tuhansia

vuosia sitten. Sota herätti ammoin unohtuneet vaistot. Sodassa mukauduttiin nopeasti, ajateltiin yksinkertaisen suoraviivaisesti, ja ajatuksia hallitsivat taistelujen sekä elämän ja kuoleman lait. Vaistot kamppailivat taistelijan oman elämän puolesta, ajatuksia hallitsivat oman lohkon, oman tukikohdan tai oman hajalle ammutun pesäkkeen asiat, edessä oleva taistelu tai suoritettava tehtävä. Kaikki muu jäi sen varjoon, ja tunteelle sodan maaperä oli liian kylmä ja karu. Yhdysside taakse jääneeseen maailmaan oli silloin kovin heikko, ja kaikki siteet elämään oli usein pakko katsoa jo katkenneiksi. Joskus niinä päivinä kirje, valokuva, radiosta kuultu muistoihin koskettava sävellys... ne toivat mieleen kirjastuneita muistokuvia, ja silloin elämän kaikki arvot punnittiin uudelleen ja maailmankuva sai kokonaan uuden järjestyksen.

Niille, jotka Kollaalla kerran taistelivat, sen nimeen liittyy lukemattomia muistoja, ja vielä vuosienkin kuluttua se herättää yhä uusia mielikuvia ja selkeytyviä ajatuksia, sillä se muodostaa koko elämän taustan... Niinhän on laita kaikkien rintamien ja suurten taistelupaikkojen miesten.

Sattui kerran viisi kaikki Suojärven ja Kollaan taistelut läpi käynyt nuorta upseeria yhteen noin pari kuukautta sodan jälkeen. Tapaaminen oli iloinen, mutta kun alettiin keskustella ja muistella, saattoi havaita, että jokaisella oli muistossaan alueita, jotka olivat ikäänkuin liian kipeyden ja herkkyyden aidalla ympäröityjä. Monista asioista puhuttiin vain lyhyesti päällisinpuolin ja tarkoituksellisen kevyesti sivuuttaen, laisinkaan muistojen pohjalle saakka tunkeutumatta. Jokin katkeransekainen lause tai lyhyt toteamus siirsi keskustelun toisille aloille, eikä siihen palattu. Ei sanottu kaikista asioista, joita mielessä liikkui, »muistatko», sillä jokainen tunsikin liikuttavan liian arkojen ja vielä polttavien

muistojen lähellä, ja niitten unohtaminen oli parempi kuin niitten verestäminen. Monet henkilökohtaiset kokemukset ja sisäiset asiat taas olivat sellaisia, ettei niistä koskaan kenellekään puhuttaisi...

Nämä miehet – pari vasta kahdenkymmenen korvissa olevaa – olivat nähneet sotaa jo niin paljon, että siitä oli kadonnut ensivaikutelmien ja uteliaisuuden tuoma poikamainen ihmettely ja viehäytys, joka panee kertomaan uusista, oudon karmeista elämyksistä toisille ja saa muistot elämään mieluisina. He olivat sodan ensi päivistä sen viimeiseen kulkeneet kuoleman valtakunnassa ja nähneet kovin usein sodan vievän hyvän miehen ja kumppanin aivan viereltä. He olivat kahlanneet ruumiskasoissa, ja heidän sielunsa olivat täynnä kranaattihelvetin puistattavia kauhunnäkyjä. Liian usein he olivat tunteneeet jo käyneensä tuntemattoman rajan tuolla puolella. He olivat olleet valmiit kuolemaan, mutta he eivät halunneet puhua sellaisesta, joka toi sodan kuolemankasvot heidän mieliinsä, sillä ne olivat käyneet heille vastenmielisen rumiksi. Silti heidän hermonsa olivat säilyneet terveinä ja he olivat valmiit kokemaan kaiken uudelleenkin, jos samat asiat ja arvot sen jälleen vaatisivat.

Sodan oleellisimmasta olemuksesta, suurtaistelujen verenma-kuisista kauhunnäyistä, silpoutuneitten ihmisten ja ruhjoutuneitten eläinten irvokkaista kuolemankuvista he eivät puhuneet eivätkä he halunneet niitä muistoja herätellä eloon. Asemasotahelvetin kauhuja he olivat nähneet viikosta viikkoon, kuoleman he olivat itse kokeneeet päivästä päivään lähellään, sodan synkät ja katkerat elämykset olivat alkaneet vyöryä toistensa yli, ja heille oli tullut unohtamisen tarve välttämättömäksi.

He eivät olleet kokeneeet sotaa niinkuin lyhyenä ja turvallisen-tuntuisena matkana jonkin huvittelupuiston kauhujenluolan läpi,

Pysäyttävä kertomuskokoelma talvisodan ajoilta.

Talvisodan loppuvaiheet ovat käsillä. Suomen ja Neuvostoliiton ankarat taistelut Kollaan rintamalohkolla kiristyvät. Menetykset ovat mittavia puolin ja toisin. Neuvostosotilaita jäätyy kuoliaaksi kovissa olosuhteissa, ja suomalaisten on purtava hammasta jaksaaseen viimeiset taistot. Mikään ei kuitenkaan ole niin kolkkoa, etteikö siitä kirpoaisi myös huumoria, ja suomalaiset soturit osoittavat yhteishenkensä ennenkuulumattomalla tavalla.

Osittain kirjailijan omiin kokemuksiin pohjautuva teos vie talvisodan viimeisiin vaiheisiin, vuosien 1939 ja 1940 Laatokan Karjalaan.

Erkki Palolampi (1908–1991) oli suomalainen sotakirjailija, toimittaja ja urheiluvaikuttaja. Hänen tunnetuin teoksensa on *Kollaa kestää*, jota on pidetty parhaana talvisodan aikalaiskertomuksena. Palolampi toimi talvisodassa Kollaan rintamalla valistusupseerina.